

જેલમાં ખીલ્યું કમળ – મહિલા ઉત્કર્ષની સત્ય ઘટના

Prof. D. K. Parmar¹ Dr. S. K. Dave²

Lecturer (S.G), Applied Mechanical Department,
B & B Institute of Tech., V. V. Nagar, Anand, India^{1&2}

સ્ત્રીનું સર્જન ઇશ્વરની માનવ પ્રત્યેની કૃપાનું શ્રેષ્ઠતમ પ્રદાન છે. માનવીય ગરિમા સફળતા અને સમરસતાનું નીતર્યું દર્શન કસવતી સ્ત્રી પુરૂષ પ્રધાન સંસ્કૃતિમાં સતત ઉપેક્ષા, અભાવ અને અવહેલના વચ્ચે અકબાલી રહે છે. સ્ત્રીનું ગૌરવ, નારી જગતનું સામર્થ્ય અને મહિલા સક્રિયતા ઓસ્તત્વને સમાન ધોરણે સ્વીકારવામાં સમાજ આનાકની કરતી આવ્યો છે.

પંડિત જવાહરલાલ નેહરુએ કહેલું - “સ્ત્રીઓનું ગૌરવ વધે તેવું તેમજ દરેક વિભાગનું સર્વોચ્ચ શિક્ષણ મળવું જોઈએ. જેથી તેઓ તમામ વ્યવસાયોમાં સક્રિય ભાગ લઈ શકે અને કુટુંબ તથા સમાજનો ઉત્કર્ષ કરી શકે જેથી દેશ સામાજિક અને આર્થિક રીતે આગળ વધે.” સચાજીરાવ ગાયકવાડ સ્ત્રી સક્રિય અને અધિકાર વિશે કહે છે કે “સ્ત્રીઓનું શિક્ષણ એ આપણું હથિયાર છે. કારણકે ત્રુક જીવનને અસર કરવાનું તેમના હાથમાં છે અને ભવિષ્યની પ્રજાનું બંધારણ ધડવું તેમની સત્તામાં છે.”

પુરૂષ-પ્રધાન સમાજમાં સ્ત્રીઓના વિકાસની વાતો ઘણી થતી હોવા છતાં, નક્કર પરિણામ પ્રાપ્ત થયું નથી. પોતાની સલામતી માટે પુરુષની શરણાગતી સ્વીકારીને કોઈ સ્ત્રી કદી સાચું સન્માન ન પામી શકે. એટલે કહેવાયું છે-

“જાગો જનની જાગો ભગિની, ડસને ના દો આપની આતમ ધોકર
ભીમ નહીં વક અધિકારસ્તુમ્હરા, કર હો ઇંસ પર અપના અધિકાર.”

આજે કું તમને એક નારી જીવનની ઉત્કર્ષ કથા કહેવા માગું છું. વાત છે એક ગ્રામ્યનારીની જેનું નામ છે પાર્વતી. ગ્રામડામાંતો બાળવિવાહ હજુ પણ ચાલે છે. પાંચમાં ધોરણ સુધી ભણેલી પાર્વતીનાં લગ્ન કરી દીધા. સુસ્ત જિલ્લાના ડભકા ગામે થયાં. આ સમયે તેમની ઉંમર માંડ અઠાર વર્ષની સ્ત્રી સાસરીમાં આર્થિક પરિસ્થિતિ ખૂબજ નબળી હતી. ખેતી માટે જમીન પણ ન હતી. તેથી આવકનું એક માત્ર સાધન છુટક મજૂરી હતું. પાર્વતીબેન તથા તેમના પતિ સમુદાય છુટક મજૂરી કરી જીવનનિર્વાહ ચલાવતા અને વધુ રોજગારી માટે તેઓ સુસ્ત જિલ્લાના મોરા ગામે રહેવા ગયાં. આમ એમનું જીવન મોંઘવારીના આ સમયમાં ઘણું મુશ્કેલી વાળું હતું. તેમાં સમય જતાં બાળકોની જવાબદારી વધી. કાલે છોકરા મોટા થશે ને અમારે ટકો થશે. આમ વિચારતા પાર્વતીબેનનાં જીવનમાં અચાનક કાળની યાપાટ વાગી ન જાણ્યું જાણકી નાથે કાલે સવારે ઝું થવાનું છે. તેમનો 1૫ વર્ષનો દિકરો ઇલેક્ટ્રીક કરંટ લાગવાથી મૃત્યુ પામ્યો. ટૂંક સમયમાં મા-બાપની ટેકણ લાકડી બનનાર છોકરો ઘડીભરમાં સ્ત્રી-નસ્ત્રી થઈ ગયો.

કુદરતને જાણે કે આટલાથી સંતોષ નથયો કોય એમ હજુ તો આઘાતની કળ પણ નક્ષેતી વળી ત્યાં નાનો દિકરો ગંભીર માંદગીમાં સપડાઈ ગયો. આવક ઓછી અને ખર્ચ વધુ. દિકસની સાસ્વાર પાછળ લગભગ નવ લાખ જેટલી ખર્ચો થયો. મજૂરીની આવકમાં આટલા મોટા ખર્ચને પહોંચી વળવું ઘણું કઠીન કામ હતું. એટલે ધીરે ધીરે તેમનું દેવું વધી ગયું. આ દેવું દૂર કરવા તમે તેટલી મજૂરી કરે તો પણ કશો મેળ પડે એમ ન હતો. આથી તેમણે વધારે પેસા કમાવાના કીમીયા વિચાર્યા તેમને લાગ્યું કે આજના સમયમાં દાડના વેચાણમાં સારી કમાણી થશે અને અમારું દેવું ચક્ષે કરી શકીશું. આમ

વિચારી દરૂ વેચવાનું સરૂ કર્યું. આ ધંધામાં સારી કમાણી પણ થવા લાગી પણ ગાંધીના યુજરાતમાં પાર્વતીબેન દરૂ વેચી સારી કમાણી કરે તે વાત કદાચ કુદરતને મંજૂર નહીતી. એક દિવસ પાર્વતીબેનની પાસા ઢેઠળ ધરપકડ થઇ ગઇ. તેમને બિલોદરા મધ્યસ્થ જેલમાં ધકેલી દીધાં. ધરબાર-પરિવારને છોડીને જેલ જીવન વિતાવવાનો વારો આવ્યો.

પરતું આ ઘટના તેમના જીવનમાં પરિવર્તન લાવનાર બની. ખોટા કમમાં ભરાઇ પડેલાં પાર્વતીબેનનાં નસીબમાં કુદરતે કંઇક જૂદું જ નિર્માણ કર્યું હતું. તેમની જીવન કથનીમાં અહીંયા બદલાવ આવવાનો હતો. શ્રેવાચ છે ને કે “કુદરત જે કરે તે સારા માટે”.

વલ્લભ વિદ્યાનગરની બી એન્ડ બી ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ ટેકનોલોજીમાં સી.ડી.ટી.પી (કોમ્પ્યુનીટી ડેવલોપમેન્ટ યુ પોલિટેકનીક) સ્કીમ ઢેઠળ બેરોજગાર છોકરીને સેજગારી મળે તે માટે ટૂંકગાળાની વિવિધ વ્યવસાયલક્ષી તાલીમ આપવામાં આવે છે. આ યોજના અંતર્ગત ચારૂતર વિદ્યામંડળના અધ્યક્ષ ડી.સી.એલ.પટેલને વિચાર આવ્યો કે આવી કોઇ તાલીમ જેલના કેદીઓ માટે કરી શકે તો સજામાંથી મુક્તિ મળે પછી તેનો સમાજનાં માથું ઉચું રાખી જીવી શકે અને સેજગારી મેળવી શકે. આ વિચારને સાકાર કરવા બી.બી.આઇ.ટીના પ્રિન્સીપાલશ્રી મકવાણા સાહેબ સાથે તેમણે જરૂરી ચર્ચા કરી પછી નક્કી કર્યું કે બિલોદરા મધ્યસ્થ જેલમાં રહેતા કેદી ભાઈઓ-બહેનો વ્યવસાયલક્ષી તાલીમ ગોઠવી. તેમાં બહેનો માટે બ્યુટીપાર્લરની તાલીમ તથા ભાઈઓ માટે કોમ્પ્યુટની તાલીમ ગોઠવી.

પાર્વતીબેનનો પ્રથમ વખત જેલનો અનુભવ હતો. ઘરની ચાદ આવતી હતી તેમની દિકરી જે પંદર વર્ષની હતી. તેનું શું થતું હશે ત્યાં જ જેલમાં બ્યુટીપાર્લરની તાલીમ શરૂ કરવામાં આવી ટાઇમપાસ કરવા બ્યુટીપાર્લરની તાલીમમાં જોડાયા પછીનાં પાર્વતીબેનને આ કામમાં રસ પડ્યો. ખૂબ જ દિલ લગાવી તેમણે આ કોર્સ પુરો કર્યો. તાલીમ આપનાર બહેને પણ તેમને આના ફાયદા સમજાવ્યા અને તેમને પણ લાગ્યું કે આ ક્ષેત્રે સેજગારી ઉપલબ્ધ થશે અને આની ખ્યાલ આવતા પાર્વતીબેન જેલમાંથી છૂટયા પછી બ્યુટીપાર્લરમાં સ્વતંત્ર વ્યવસાય શરૂ કરવાનું વિચાર્યું.

પાસા ઢેઠળ પકડાવેલા કેદીઓ યોડા મહીનાઓ પછી છૂટી જાય છે. આમ પાર્વતીબેન પણ જેલમાંથી છૂટી સ્વ-ગૃહ પરત ફર્યા.

એક નવી દિશા, એક નવા સેજગારને લઇને પાછા ફર્યા. તેમણે પોતાનાં ધરમાંજ નાનકડી બ્યુટીપાર્લરની વ્યવસાય શરૂ કર્યો. આજે લગભગ ૩૫૦૦ થી ૪૦૦૦ સુધીની માસિક કમાણી કરે છે. સમાજમાં માનભર જીવે છે. ભવિષ્યમાં વધુ સવલત ધરાવતું બ્યુટીપાર્લર કરવાની તેમની બેવના છે. તેઓ આ ક્ષેત્રમાં પોતાના વ્યવસાયની સાથે સાથે આજુબાજુમાં રહેતી બહેનોને પણ કોઈપણ પ્રકારની ફી લીધા સિવાય તાલીમ પણ આપે છે તેમનું માનવું છે કે આ બહેનો પણ મારી જેમ તાલીમ લઇને પોતાના પગ ઉપર ઉભી રહે.

આમ પાર્વતીબેન માટે જેલ એ જેલ સુધારણા ગૃહ બન્યું અને એક શૈક્ષણિક સંસ્થાએ રાફ ભુલેલાને રાફ બતાવ્યો અને કાદવમાં કમળ ખીલાવ્યું. હવે સમાજની પણ જવાબદારી છે કે તેમને અપનાવી અને તેમના વ્યવસાયને આગળ ધપાવવામાં મદદ કરે.

આમ જો સમાજના દરેક ક્ષેત્રો આગળ આવે અને મરિલા ઉત્કર્ષની કામગીરી બજાવે તો મરિલા, કુટુંબ, સમાજ અને દેશની પ્રગતિ થઇ શકે.